

Henryk Sienkiewicz

Scrisori din călătoria în America

Traducere din polonă de Bogdan Polipciuc

Postfață de Constantin Geambașu

E I K O N

București, 2019

Cuprins

Introducere.....	5
I. Șederea la Londra / Călătoria la Liverpool.....	27
II. De pe Ocean	50
III. Șederea la New York.....	72
IV. Pe calea ferată a celor Două Oceane	99
V. Calea ferată a Celor Două Oceane.....	131
VI. Schițe americane	156
VII. Schițe americane	187
VIII. Schițe americane	211
VIII. Schițe americane	229
IX. Schițe americane / Din pădurea virgină.....	244
X. Schițe americane / Din pustiu	277
X. Schițe americane	299
XI. Schițe americane.....	312
XII. Schițe americane.....	341
XIII. Schițe americane	351
XIV. Schițe americane	375
Scrisoarea lui Litwos. San Francisco, 18 decembrie 1877	394
Din cealaltă jumătate a globului. Scrisoarea lui Litwos	407
Scrisoarea lui Litwos. San Francisco 9 septembrie 1877.....	411

Spectacolul Doamnei Helena Modrzejewska pe scena engleză din San Francisco, Cal(ifornia), din ziua de 20 august 1877.	
Correspondența lui Litwos	421
Correspondența lui Litwos din San Francisco	433
Așezări poloneze în Statele Unite (ale Americii)	442
Așezări poloneze în Statele Unite ale Americii de Nord	462
Chinezii în California	488
Henryk Sienkiewicz în România	509

I

Șederea la Londra

Călătoria la Liverpool

Într-o oră și jumătate după plecarea din Calais se încheie în sfârșit adevăratul calvar al călătorului. Acele valuri scurte, cărora le doresc personal, ca niciodată să nu se mai nască din adâncul mării, încetează în sfârșit să mai scuture creierul, așa cum scuturi boabele de mazăre dintr-o cutie, iar la orizont începe să se deseneze Douvres (Dover).

Când intram în port, era înnorat, după ploaie, ceață, apăsător; într-un cuvânt: un așa timp, în care cel mai bine e să te culci. Portul era relativ pustiu, vederea însă a malurilor înfricoșătoare. Niște pereți albi, înalți de câteva sute de metri, ieșind vertical din mare, apar pe fondul apei negre ca un drum de înmormântare pe o năframă de adio. Un peisaj cu adevărat din iadul lui Dante. Orizontul sumbru, tunetul mării, scârțăitul constant al navei, țipătul de jale al pescărușilor: toate acestea te sperie de moarte, te apasă și fac ca călătorul întreprinzător să înceapă să-i fie dor de casă, după căminul său, după birouaș, după cerneală, după foile de hârtie, după "serile" pe la cunoscuți, după ceișor, bârfe, jocuri de societate, după "Curierul de Varșovia" sau acel "Cotidian" primit la pat, într-un cuvânt, după toată această viață obișnuită, cotidiană dar loială, în care cântărea apa, răsucea biciul în nisip, amintirea zilelor o reglementa în funcție de ce s-a servit la supă, dar în care avea propriul

său halat de casă, pantofii, umbrela și opinia unui om statornic printre mamele, cărora nu le dădea pace statutul de domnișoare al ficelilor lor.

Dacă n-ar mai fi fost și ploaia, care te taie precum vergile, ai putea măcar să te adaptezi la răuvoitoria majestate a peisajului, să-ți deschizi sufletul larg impresiilor tragice, să te recunoști pe tine însuți drept având o natură excepțional de sălbatică, fiind un erou dintr-o operă, să-ți pui pe față pe Zeul Marte, să intonezi: "Să urlé valurile înspumate!" și să gândești în adâncul sufletului: "Aș fi vrut ca cunoscuții mei să mă vadă acum." Omul ar fi fost măcar la înălțimea situației. Dar să cânti:

"Să urlé valurile înspumate!" în galoși și sub umbrelă, cred că nu cadrează în niciun fel. În fapt, când la noi în Valea Elvețiană se cântă marșul zuavilor (soldați francezi din colonii), ai noștri funcționari de ghișeu, aplicanții (pe lângă avocați sau alte cadre superioare), ba chiar tați de familie serioși, sunt atât de prinși de el, încât încep de îndată să mășăluiască ca la război, privind atât de răuvoitor la găscuțiile speriate de bravura lor, și voind parcă să le spună: "Ce v-aș da eu vouă!" Eu însă cu greu mă-ngrijorez de situație. Asta pentru că n-am fost niciodată destul de sensibil.

Nu-mi rămănea prin urmare nimic de făcut decât să cobor în cabină și să aștept să ajungem la țarm. În cabină am găsit deja pe tovarășii mei de călătorie. Unul din ei, cetățean de la țară, a început să se lase în seama preocupărilor despre gospodăria sa. "Aș fi curios dacă acolo Fikalski (cu siguranță economul) a trimis astăzi oamenii la arat." – a spus-o așa ca și cum pe mine ar fi vrut să mă întrebe. Pe mine asta însă mă interesa puțin dacă Fikalski a trimis oamenii la arat; preferam să mă duc deci la ferestruică și să privesc valurile, care uneori o acopereau complet.

La nu mai mult de o sută de pași de la vaporul nostru am zărit două catarge ale unei corăbii mișcate de valuri și ieșind din apă către cer. Deasupra acestor catarge se înălțau stoluri de păsări care băteau cu țipete și piuituri valurile. Fragmente de scânduri, resturi de grinzi și butoaie se înălțau în jur, când dispărând sub apă, când reapărând. Curios am întrebat ce corabie a fost aceasta; cum nimeni nu mă putea lămuri, a trebuit să mă urc din nou pe punte pentru a afla de la marinari.

Pe punte am găsit un tânăr miciman, care stătea și fluiera, privind valurile și străduind-se să-și păstreze echilibrul, pe care, deși intram în port, era greu să îl menții. Tânărul miciman mi-a dat toate clarificările solicitate, vorbea de trei ori mai mult decât omul întâlnit întâmplător, și de nenumărate ori mai mult decât cârmaciul, care învârtea posomorât roata sa, mișcând permanent din obraji, ca și când ar fi aparținut rumegătoarelor: pur și simplu mesteca tutun. Deci am aflat, că corabia scufundată era o navă engleză, care ziua în amiaza mare a fost străpunsă de vaporul prusac "Franconia". Aproape treizeci de oameni s-au înecat în acest accident, corabia chiar imediat s-a dus la fund ca un obuz de plumb. Căpitanul "Franconiei" a fost deferit tribunalului.

— Eu, dacă aș fi justiția – îmi spunea miciman-ul – aș fi dat ordin să fie spânzurat, măcar pentru aceea că era Prusac.

— Dar, stimate domn, dacă aceasta este o crimă – i-am răspuns Francezului – din ea nu poți să scapi.

— Tocmai că aș fi ordonat să fie spânzurat ca pe un criminal fără șansă de reabilitare – mi-a răspuns justiția prin gura Francezului.

Între timp am intrat în port. De pe cheiul de promenadă a fost coborâtă peste bordul navei pasarela, după care cei care stăteau pe mal, au început să gesticuleze și să țipe strident. S-a pornit haosul și îmbulzeala. Marinarii înjurau aruncând din adâncul vaporului cuferele și pachetele; cuferele trozneau, călătorii se îmbulzeau pe pasarelă, vaporul gemea și şuiera; de departe îi răspundea o locomotivă, care parcă vroia să-i spună: "Ce mai faci, băiețașul meu? Mă miră, că încă nu ți-ai frânt gâtul pe undeva." Pe chei băieți mici se îmbrânceau și-și arătau reciproc limbile.

În aceste condiții am coborât pe țărm. Unul din băieți care se băteau și-a întrerupt imediat lupta în care era aproape de victorie și s-a oferit să mă ajute cu căratul cufărului până la vagon, iar când i-am declarat că-l voi transporta personal, a exprimat urarea ca Dumnezeu să-mi afurisească sufletul (Goddam your soul!) și s-a îndepărtat arătându-mi pumnul. După care am urcat în vagon și am plecat direct la Londra. Ca un om îmbibat de dragostea pentru tot ce este de-al nostru, prețuiesc mult nu numai căile noastre ferate, dar în același timp și toate

întâmplările de care ele au parte: începând cu crăparea șinelor de pe linia varșoviano-vieneză, și terminând cu romantismul cu care se răs-toarnă cu roatele în sus sau întârzie trenurile căii ferate petersburgheze. Cu toată admirația pentru întâmplări ca cele de mai sus, ca și pentru mocănița lentă de Tiraspol, trebuie să recunosc meritul căilor ferate engleze că, din punct de vedere al vitezei le depășesc pe toate celelalte din lume.

Această viteză este într-adevăr uimitoare. Nu am făcut de fapt încercări, cum a făcut unul din starterii noștri de curse, care scoțându-și bastonul pe fereastră, auzea clar zgomotul: trff!, pe care acel baston îl făcea lovind stâlpii de telegraf; cu toate acestea m-am gândit că dacă vagoanelor noastre li s-ar fi întâmplat să galopeze în același fel, imediat după prima stație s-ar fi supraîncălzit într-atât, încât ar fi trebuit să fie duse obligatoriu în depou. De altfel nu știu dacă acest obicei de a te deplasa rapid este mai bun. Căci dacă uneori șeful de stație nu dă drumul trenului, până când omul trimis după vișine pentru logodnica lui nu va ajunge cu fructele, sau când un alt șef de stație provincială strigă după trenul care deja pleacă: "Stai! căci domnul Pieglasiewicz sosește" – asta pentru că este mai comod pentru toți. Aceasta are așa un caracter de familie, de care n-ar trebui să ne debarasăm, mai ales pentru că, după cum unul din publiciștii noștri cei mai profunzi a făcut o descoperire uimitoare, toate instituțiile noastre au ieșit din conceptul lărgit al familiei și deci, ce a ce derivă din aceasta, "în cer(rai) este doar mai răcoare decât în iad."

Dar între timp trenul zbura parcă ar fi fost pe aripi. M-am apropiat de geamul vagonului. Sunt deci în Anglia, în această țară atât de diferită din toate punctele de vedere de țara noastră, și chiar de toate țările de pe continent; în această țară a imposibilităților, unde spre exemplu aristocrația are creier, ordinea publică – simpatie, parlamentarismul nu este un copac îndoit pe care toate caprele sar; binele societății nu este o frază gazetărească, iar timpul – un dușman, care este omorât.

O țară curioasă, într-adevăr. Femeia nu are aici niciun fel de drep-turi, dar beneficiază de toate; progresul aleargă înainte atât de repede, precum locomotivele locale, dar îmbrăcat în costum medieval; "habeat

corpus” nu este tradus ca din latină: ”iar prostovanului bucurie!”

Dar aceasta este doar una din fețele tabloului, partea politică, partea mai bună. Sunt departe de aceea, ca și din punct de vedere rațional, să consider Anglia drept idealul de neatins. Din acest punct de vedere în Belgia este mai bine, în Franța este mai bine, în Prusia mai bine și la noi mai bine. Condițiile în care există proprietatea asupra pământului, lupta dintre capital și muncă, proletariatul, foamea și lipsa de cunoștințe, sunt ca o nor deasupra viitorului acestei țări; sunt lucruri atât de cunoscute încât nu trebuie să stăruim asupra lor.

Din fericire totuși oamenii de aici au creier și în loc să se pună ca o piatră în contra curenților sociali, se străduie să le stăpânească și să le regularizeze malurile. Nu e de mirare, că apoi valurile care ar fi putut să potopească țara, pun în mișcare roțile morilor și ale atelierelor de tăiat lemne. Așa a fost cel puțin din vremurile de demult până în ziua de astăzi.

Dar mă întorc la călătoria mea. Nu voi încerca să descriu Anglia nici sub aspect social, nici politic, nici al obiceiurilor. Țelul excursiei mele a fost America, deci observațiile mele despre Anglia, prin care doar am fost în trecere, au valoare doar de notițe scrise în vagon. De altfel cititorii noștri au destule informații despre Anglia. Superbe scrisori intitulate: ”Seri de pe Tamisa” și frumoase corespondențe ale lui Sever epuizează partea de obiceiuri cât se poate de satisfăcător, iar diferite ”corespondențe” proprii, care cu atât, pe bună dreptate, sunt denumite ”proprii”, pentru că sunt făcute cu mâini proprii la fața locului, dau o imagine realistă a stării politice din această țară, nemai menționând aceea că acestea sunt niște interesante manifestări ale clar-văzătorilor.

În sfârșit, Anglia sub niciun aspect nu este pentru noi străină. Trebuie să recunoaștem unei anumite clase sociale de la noi, că totul ce are Anglia mai bun și mai de ajutor, încearcă să le introducă și la noi și să le implementeze: avem curse (de cai) engleze, favoriți englezi, criket (joc) englez, paleți englezești, plectisuri engleze, gulerase engleze și ”natives” (băștinași) englezi, după îngurghitarea a câteva duzini din care, un cunoscut lord de al nostru spunea că, este așa, cum abia s-ar fi născut pe lume. Însă și el chiar și fără aceasta, este așa, ca și cum abia ar

fi venit pe lume.

Dar din nou m-am îndepărtat de subiect. Iată că stând la geamul vagonului mă uitam curios la peisaj. Orașe, orașele, ferme și parcuri treceau cu repeziciune prin fața ochilor mei. Peisajul rural este asemănător aici cu cel belgian, doar căsuțele fermierilor sunt mai mici, iar pe luncile care strălucesc cu o excelentă verdeață pasc numeroase turme de oi. De altfel totul este în linie și măsurat, totul puțin rigid, dar plin de originalitate. Peste tot este liniște, deasupra priveliștelor rurale vesele se-ntinde un cer noros, iar la capetele orizontului, deasupra grupelor de arbori parcă de pictat, e-o ceață cenușie.

Când ne apropiam de Londra, soarele apunea. Deasupra orașului se înălța o mare de fumuri, sub care se întindea o altă mare de acoperișuri, de coșuri și turla de biserici, care în sfârșit, necuprinse de privire, se contopeau în zare cu norii albastrii ai amurgului. Până am sosit în gară, era deja întuneric, ne-am îndreptat deci spre hotel cu intenția de nu mai ieși în acea seară nicăieri, ce a ce pentru mine, care veneam fără odihnă direct de la Varșovia, era aproape o necesitate. Hotelul nostru se numea "Charing Cross". Este o clădire cu puțin mai mică decât orașelele noastre de provincie, dar cu siguranță mai animată. Neștiind engleza, am cerut pe mutește o cameră. Am fost puși să intrăm, sau mai bine zis am fost băgați împreună cu cuferele noastre într-o mică încăpere și am plecat cu acea cămăruță, denumită aici elevator (lift), în sus, nu mai știu la care etaj; apoi ne-am trezit pe un coridor, apoi în camera care ne fusese dată pentru locuit. În curând a intrat un gentleman ciupit de vărsat și a început să ne spună ceva frecându-și genunchiul. I-am spus "All right!", expresie ce-am învățat-o de la un anumit literat varșovian, care în fapt nu mai cunoaște nimic altceva în engleză, dar al cărui accent este admirat de băieții răspânditori (de gazete) și de întreaga redacție, din care face parte. Cu acest prilej, m-am gândit că dacă în școli, la vremea respectivă, în loc de multe alte lucruri, m-ar fi învățat măcar puțină engleză, educația mea ar fi fost mult mai completă. Dumnezeu meu! îmi amintesc cum prin clasa a doua sau a treia, învățând pentru zoologie repetam cu orele cu un glas ridicat aproape plângând: "Unele au coadă, altele nu au coadă...unele au coadă, altele

nu au coadă.” Acum am uitat care sunt dotate cu coadă și care nu au coadă, dar nu știu să spun chelnerului să-mi dea apă ca să mă spăl, cu toate că după trei zile de călătorie cu trenul sunt negru precum sufletul editorului, care nu a majorat niciodată onorariile redactorului.

Din toate acestea, următoarea învățătură profundă rezultă pentru concetățenii mei, ca după ce i-au învățat în primul rând bine pe copii lor limba maternă, să-i învețe și alte limbi. Astăzi a cunoaște câteva limbi este echivalent cu a avea pâinea în mână. Poți desigur să fii ”al nostru cunoscut și de toți respectat (om)” fără să cunoști nicio limbă; dar este mai bine în interesul propriu să le cunoști cât mai multe; cu atât mai mult cu cât mulți dintre compatrioții mei ce au ajuns la vârsta maturității, își aleg drept reședințe asemenea țări, despre care, în anii copilăriei, nici măcar la geografie nu au citit.

Am hotărât atunci, că îmi voi cumpăra cât de repede (cartea) cu metoda lui Ollendorf și cu răbdare cu adevărat de invidiat, voi traduce toate expresiile deștepte ce umplu cartea mai sus pomenită, acele întrebări pline de miez, ca de exemplu: ”Oare străinul a mâncat fânul vecinului, așternutul marinarului și nasturii grădinarului?”, că voi trece prin acel purgatoriu al nonsensurilor, pentru a învăța măcar atâta engleză, pentru a ști măcar o țară mai mult decât starterii curselor noastre (de cai). Între timp chelnerul hotelului cu o flegmă cu adevărat engleză a început să-și maseze cel de-al doilea genunchi, neîncetând să zgâraie cu glasul lui lent și accentul lăbărțat, răbdarea mea deja întinsă la maximum. M-am întors către geam, prin care era vizibilă în penumbră turnul de la Westminster și am început să fredonez: ”Spune tu, Eurodice, dacă ai să-mi rămâi fidelă?”

— Ce vrea acest bivol? – m-a întrebat tovarășul meu (de călătorie).

— Zice, că n-o să iasă până nu-i dai domnule ceva pentru durerea lui de genunchi.

Bivolul totuși s-a săturat să mai vorbească în van și a ieșit aruncându-ne o privire disprețuitoare. În general am observat că Englezii se remarcă prin mult mai puțină amabilitate pentru străini, comparativ cu Francezii. Când a doua zi, având deja un ghid, ne cumpăram pe-lerine gumate pentru călătoria peste Ocean, în magazin am găsit doi

gentlemenii vânzători, dar amândoi beți: unul ne vindea pardesiele, celălalt dându-și pe spate pălăria și sprijinindu-se cu spatele de mărfuri, ne înjura cu glas scăzut, scuipând în același timp în toate direcțiile cu o extraordinară dexteritate.

Ziua următoare am consacrat-o aruncării unei priviri asupra Londrei, pe cât poți vedea din acest oraș fără să locuiești în el măcar o jumătate de an. Am vizitat Westminsterul unde am văzut avocați și judecători în lungi peruci albe, plimbându-se sub arcadele gotice și "întărindu-și" cu gin forțele epuizate de înfăptuirea justiției, am vizitat British Museum (Muzeul Britanic), unde iar am văzut măcar jumătate din Acropole-le grecesc, adus în buzunarele turiștilor, grădina zoologică, biserica Sfântul Paul și alte clădiri de patrimoniu. Partea de suprafață a orașului e apăsătoare, nici nu poate fi comparată cu Parisul de aur. Casele sunt înguste și nu prea înalte, construite din cărămizi roșii sau nearse, pe care apoi fumul le înnegrește, ploaia le spală, ce a ce le dă toate aparențele murdăriei. Piețele sunt în schimb largi și foarte frumoase. Peste tot sunt o mulțime de statui: ale lui Nelson și Wellington, lei care păzesc monumentele – iar la colțuri policemeni (polițiști) calmi și nemișcați ca și statuile de piatră. Orașul e plin mișcare: milioane de oameni pe străzi, fiacre, cab-uri trase de câteun cal, calești, omnibuse curg într-un lanț fără sfârșit pe toate străzile mai mari. Pe la prânz ne-am dus în Hyde Park. Aici mii de femei și bărbați călare și o mulțime de trăsurici deschise. Fețele bărbaților sunt urâte în cea mai mare parte, prelungi, cu ochi spălăciți; rareori sângele albastru normand mai scoate la lumină fețe cu trăsături regulate, cu ochi frumoși, albaștri și păr deschis la culoare; femeile totuși în cea mai mare parte sunt foarte frumoase, ba chiar sunt toate frumoase, dar numai acelea care în prezent tocmai călăresc în joacă pe caii lor englezești de rasă pură pe aleile largi și lungi ale parcului. Obrajii unora – sunt adevărate vise poetice: pur și simplu sunt fețe îngerești, luminoase, liniștite, calme. Asemănătoare, sau mai curând, atât de aproape de ideal am văzut doar în desenele lui Grottger. Îmi este greu să mă pronunț în ce măsură ajunge aici așa numita delicatețe a trăsăturilor. Se pare că aceste fete aristocratice răsfățate sunt compuse nu din sânge și trup ci dintr-un amestec de raze

solare, ceață, străluciri ale răsăritului și suflet. Se pare că doar temporar au coborât pe pământ, pentru a se juca prin verdeață, pentru ca apoi să-și întindă aripile și să-și ia zborul precum păsările – precum pescărușii către soare. Nicio grijă obișnuită, niciun plictis, nicio nefericire umană banală nu au înnoirat vreodată vreunul din aceste chipuri luminoase. Munca pentru ele are semnificația jocului; le înconjură splendoarea, o viață rafinată, polisată, de înaltă ținută, parcă mereu în sărbătoare. Toate aceste domnișoare sunt cu siguranță bune – pentru că nici nu pot fi altfel: nu s-au întâlnit cu răul, abia dacă au auzit despre el. Ele sunt florile neamului omenesc: înfloresc – iată totul. Acesta este țelul lor - și meritul, până în clipa măritişului. Apoi aduc copii pe lume, ce a ce este iarăși un merit, și în general, cum spun oamenii cunoscători ai societății engleze, sunt soții și mame bune, ce a ce este încă un merit; apoi mor și desigur se urcă la cer, ce a ce nu mai este un merit ci o răsplată – ce a ce le vine cu atât mai ușor cu cât în viață aproape n-au cunoscut tentațiile și răul.

Se poate chiar spune că s-au născut pentru ca în viață să trăiască fericite, iar după deces să primească salvarea sufletului. La vremea sa, Calvin nu fără o anumită logică, a spus că oamenii care vin pe lume sunt dinainte aleși ori condamnați.

Am văzut pe cele alese, dar și pe cei condamnați nu trebuie să-i cauți prea departe. În același Hyde Park stă, sprijinit de o barieră, unul din cetățenii liberi ai Regatelor Unite (Marea Britanie). Să ne uităm puțin la el; acest cetățean are șaisprezece ani, găuri la coate, o frunte de idiot, dinți stricați și pantaloni mototoliți. Are și un surdut (haină mai lungă) de o culoare oarecare, dar în schimb n-are cămașă.

- Unde-i tatăl tău? – îl întreabă ghidul nostru.
- În Botany Bay (în Australia – unde erau deportați condamnații).
- Dar mama?
- Mama face cutii.
- Dar surorile?

Are trei, fac și ele cutii; mai are și doi frați a câte opt ani, care fac cutii, și încă unul de trei ani, care-i ajută să le lipească.

În Anglia multe sute și mii de oameni trăiesc din această muncă, sau

mai curând mor de foame din această muncă.

Iată-l și pe condamnatul nostru! Mama lui este bolnavă, căci toți cei care fac cutii mai mult timp sunt bolnavi; tatăl lui era măturaș de străzi, dar deodată le-au arestat și l-au deportat. Băiatul nu știe să citească și să scrie, în schimb înjură cu mult talent. Se vede și că mai și bea câte puțin, pentru că atunci când e frig, ginul te încălzește.

— Oare știi și vreo rugăciune?

— Ce anume? – întreabă mirat deschizând gura.

Așa ceva el nu știe, el știe să facă cutii, dar aceasta nu-i meseria lui.

— Dar are chef să mănânce?

Are, însă nu are bani, iar să fure se teme.

— Însă, chiar dacă nu te-ai teme, n-ai face aceasta pentru că e rău?

— Desigur e rău, căci dacă te prinde poliția, trebuie să mergi la închisoare.

Acesta-i pentru el motivul, altfel ar fura. – Dar conștiința, băiete?

— Ce asta? oare se mănâncă, oare se bea?

Ce vor de la el? El doar stă liniștit și nu încurcă pe nimeni.

Iată un mic tablouaș. Ah! acest cetățean liber al Regatelor Unite nu știe să citească, să scrie, nu știe rugăciunea, nu cunoaște ce-i acela Dumnezeu; gândește că conștiința se mănâncă sau se bea; n-a auzit de virtute; n-are ce să mănânce, să bea și unde să locuiască, dar știe să facă cutii. Între timp sărăcia lucie îi spune: "Ucide!", foamea: "Fură!", frigul: "Îmbată te!". Iată învățătorii lui, alții nu are. Oare-i va asculta? Da, în momentul în care va înceta să se mai teamă de poliție.

Dar ce tot zic eu! Acest cetățean liber al Regatelor Unite are însă diferite drepturi, de care poate beneficia: habeat corpus; are dreptul de a vota; reprezentantul său va putea la vremea potrivită să vorbească în Camera Deputaților. Oare ce mai spun eu! Acest cetățean liber este chiar bogat. Chiar și acest Hyde Park este în definitiv proprietate publică, deci și proprietatea lui; dar British Museum? dar Palatul de Cristal? dar piețele, parcurile, clădirile publice? Toate sunt ale lui. Iar în plus el este Englez; lui îi aparțin India, Australia, Canada; el deține armata, flota: este un adevărat potentat. Dar de ce tremuri din tot corpul, potentatule? Aha! el este ce era mai adineauri. Ia un shilling